

И. А. Булкин

Особенности возрастной структуры научных кадров НАН Украины как ведущего элемента научной системы страны

Проанализирована возрастная структура исследователей в НАН Украины в сравнении с усреднённым возрастным распределением этой категории персонала во всей научной системе, а также в ведущих ведомствах — исполнителях научно-технических работ в Украине. Анализ охватывает период 2006–2014 годов. Показано, что НАН Украины, оставаясь стабильным сегментом отечественной научной системы, имеет регрессивный возрастной профиль исследователей, который характеризуется увеличением доли исследователей старших возрастных групп. Аналитически обоснованы основные причины регрессивного возрастного профиля исследователей в НАН Украины: особенность функционирования НАН Украины — как сети научных организаций и «академической элиты»; неэффективность механизма обновления научных кадров; сохранение мотивации к научному труду у старшего поколения исследователей (работающих пенсионеров) одновременно с полной ее утратой у исследователей более молодых возрастных групп.

Ключевые слова: *возрастная структура, ведомственный профиль, исследователи, научная система, Национальная академия наук Украины, старение, трудовая мотивация.*

УДК 001.38

С. О. Жабін, О. П. Казьміна, О. С. Вашуленко, О. С. Соснов

Аналіз даних соціологічного дослідження молодих вчених НАН України у 2015 році

Стаття містить аналіз електронного соціологічного дослідження молодих учених НАН України, проведеного у 2015 році. Наведено докладні дані про характеристики обстежуваної вибірки: розподіл респондентів за відділеннями НАН України та за посадами. Аналіз охоплює дані від респондентів стосовно патентування, публікаційної активності, участі в міжнародному науковому співробітництві, академічної мобільності, матеріально-технічного забезпечення робочих місць, задоволеності заробітною платнею, планів щодо майбутньої кар'єри і, зокрема, роботи у НАН України. Аналіз свідчить про незадовільний соціально-економічний стан молодих учених НАН України і низький рівень їх міжнародного співробітництва. Це, однак, не впливає на їх прагнення займатися наукою, але знижує їх продуктивність, змушує їх у зрілому віці міняти роботу, а також радикалізує їх ставлення до реформ як наукової системи загалом, так і НАН України зокрема, незважаючи на їх недостатнє знання законів про науково-технологічну сферу.

Ключові слова: *молоді вчені, НАН України, ради молодих вчених, опитування, респондент.*

© С. О. Жабін, О. П. Казьміна, О. С. Вашуленко, О. С. Соснов, 2016

Актуальність обраної теми. Молоді вчені найбільш зацікавлені у подальшій розбудові наукової сфери України, зокрема її академічної складової. В наукових колективах молоді відіграє роль каталізатора змін, породжує мультиплікативні стимулюючі ефекти, оскільки вона менш обвантажена стереотипами та з метою самореалізації рішуче розпочинає дослідження в нових галузях, а в традиційних галузях намагається використовувати новітні методи та підходи, захищає науку від надмірного консерватизму.

Нині Україна переживає глибоку кризу, яка особливо негативно впливає на наукову сферу. Одним із негативних наслідків кризи є вплив молоді з науки в інші види діяльності всередині країни або за кордон, у тому числі для працевлаштування в наукові установи інших країн. Отже, вплив молоді з науки є як частиною загальних міграційних процесів, які, за умови їх добровільного характеру, формуються передусім під дією економічного чинника (відсутність працевлаштування та низька оплата праці) [1, с. 5], так і «інтелектуальної еміграції». Що стосується схильності до еміграції загалом, то соціологи відмічають сильні міграційні очікування саме серед молоді: 65% молодих українців (серед студентів – 70%) виявили бажання поїхати за кордон саме для працевлаштування, ще 14% повідомляють про можливість назавжди залишити свою батьківщину [2, с. 110–111]. Причинами інтелектуальної еміграції вчених із України (внаслідок якої країна несе чималі економічні збитки [3]), окрім низької зарплати, недостатнього матеріально-технічного та інформаційного забезпечення дослідницького процесу, є низька моральна оцінка наукової праці, незахищеність прав власності на продукт інтелектуальної праці.

В 2014 році в НАН України було відновлено систему рад молодих учених (РМУ), яка дає можливість науковій молоді зробити власний внесок у процеси реформування освіти та науки в Україні. Члени РМУ (як представники громадськості) беруть активну участь у засіданнях робочих груп з розроблення законопро-

ектів, організують публічні заходи з обговорення нагальних проблем наукової сфери країни.

Державним органам, наукознавцям, керівникам наукових інституцій, а також РМУ слід замислитись над тим, як утримати найбільш талановиту молоді у науці, створивши їй гідні умови життя і праці та успішної наукової кар'єри на батьківщині.

Однією з наукознавчих проблем, пов'язаних із вирішенням завдання щодо утримання молоді в науці, є відсутність емпіричних даних щодо стану та перспектив «молодої науки» в Україні. Тому одним із перспективних підходів до оцінювання різноманітних показників та параметрів професійної наукової діяльності молоді та пов'язаних із нею соціальних наслідків є проведення наукознавчих соціальних досліджень, зокрема шляхом анонімного анкетування молодих вчених, які працюють або навчаються в НАН України. З цією метою у 2015 році було започатковано відповідне дослідження, яке передбачало розроблення анкети, методики оброблення та узагальнення результатів анкетування.

Метою написання статті є:

- ознайомлення наукової громадськості України із проблемами «молодої науки» та обґрунтування важливості наукознавчих досліджень на цю тему;
- викладення з основних результатів анкетування;
- окреслення певних закономірностей та тенденцій у сфері наукового та соціально-побутового життя молодих вчених НАН України, які були виявлені на основі отриманих даних та їх оброблення;
- узагальнення наявної інформації щодо стану та проблемних моментів формування належних передумов для залучення талановитої молоді в наукову сферу;
- окреслення шляхів вирішення проблем, на які вказували респонденти анкети – молоді вчені НАН України, а також вироблення конкретних пропозицій задля їх комплексного вирішення

Президією НАН України та іншими державними органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми молоді в науці завжди привертала увагу дослідників Центру (з 2015 року – Інституту) досліджень науково-технічного потенціалу на історії науки (ЦДПІН) ім. Г. М. Доброва НАН України. Г. М. Добров у своїй праці «Наука про науку» зазначив, що вік найбільшої активності вченого припадає на інтервал 30–40 років, і це є оптимальним середнім віком колективу наукового підрозділу, в якому гармонічно поєднуються досвід та знання старшого покоління вчених із цікавістю до нового, схильністю до пошуку нових шляхів та енергією молодих учених. Г. М. Добров наголошував на важливості підготовки резерву кадрів науки [4, с. 123–136].

У колективній монографії «Науково-технічний потенціал: структура, динаміка, ефективність» виділено п'ять фаз наукової діяльності вченого та їх особливості. Якщо перша фаза (до 32 років) характеризується оволодінням новими знаннями, то в другій фазі (32–42 років) вчений при стабільній активній діяльності з оволодіння новими знаннями демонструє різке підвищення індивідуальної творчої продуктивності та перехід до роботи у колективі із середніми показниками економічних витрат (саме тому матеріально-технічне забезпечення має таке важливе значення для молодих учених) та економічної віддачі [5, с. 90–101].

У 2000 р. співробітники ЦДПІН ім. Г. М. Доброва НАН України А. А. Савельєв, Б. А. Маліцький, В. І. Онопрієнко опублікували результати соціологічного дослідження «Молодь в науці. 1990-ті роки: соціологічне дослідження», яке було виконано у рамках проекту Державного фонду фундаментальних досліджень в Україні «Дослідження динаміки, міграції і підготовки молодих наукових кадрів в інститутах НАН України в період трансформації» [6, с. 1–7].

Зазначене дослідження проводилося в трьох академічних інститутах міста Києва: інституті хімічного профілю, інституті фізичного профілю та інституті зі спеціалі-

зацією в сфері інформатики. Було проведено анкетування аспірантів та молодих спеціалістів у 14 інститутах НАН України, кількість респондентів – 91 чол. В названих трьох інститутах анкетуванням було охоплено від 16% до 56% аспірантів. На основі аналізу статистичного матеріалу й соціологічного моніторингу змін у кадровому потенціалі Академії наук України було виявлено низку тенденцій формування молодіжної складової наукових кадрів, обраховано кількісні параметри змін кадрового потенціалу академії, проаналізовано організаційні та матеріально-технічні умови праці, професійну мотивацію наукової молоді та багато іншого. На цій основі було сформовано пропозиції стосовно формування молодіжно-орієнтованої наукової політики України.

Зокрема, автори дійшли висновків, що проблема молоді в науці має ключове значення при розгляді питань підвищення ефективності наукових досліджень, збереження дієздатності науки та її домінуючого впливу на зростання економіки, відродження науково-технічного потенціалу країни. А падіння престижу науки й життєвого рівня вчених безпосередньо вплинули на зменшення кількості аспірантів у 1990-х роках (на 32–56% у різних галузях науки) і відповідне скорочення випуску аспірантів майже вдвічі [6, с. 41].

У колективній монографії «Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір» В. І. Онопрієнко відмітив, що, на відміну від «кризового десятиліття» (1992–1999 роки), протягом 1999–2006 років чисельність молодих науковців у інститутах усіх трьох секцій (фізико-технічних та математичних наук, хіміко-біологічних наук, соціальних наук) НАН України зросла на 1411 осіб (або у 2,2 раза), частка молодих науковців в установах НАН України зросла у 1,8 раза та підвищилось забезпечення наукових установ кандидатами наук віком до 35 років у 1,7 раза, але це не змінило тенденцію до «старіння кадрів» НАН України [7, с. 395–418].

У розділі монографії 5.1. «Соціологічний моніторинг стану розвитку НАН України» (Л. П. Кавуненко) зроблено вис-

новки, що пік публікаційної активності вчених академії протягом 1998–2002 років припадав на вікову категорію 41–50 років, недостатнє фінансування вплинуло на ресурсне забезпечення науки, підготовку наукових кадрів і міжнародну співпрацю – вченим НАН України складно отримувати результати світового рівня [7, с. 466–542]. На останній висновок необхідно звернути особливу увагу, оскільки він був зроблений у досить сприятливий період – при зростанні фінансування до початку світової економічної кризи 2008 року.

У подальших дослідженнях ЦДПН ім. Г. М. Доброва завжди мала місце тема наукової молоді, якій приділяли увагу як найбільш досвідчені науковці (Б. А. Маліцький, О. С. Попович, І. Є. Єгоров, Л. П. Кавуненко, Л. С. Лобанова, Т. В. Гончарова та інші), так і молоді вчені (О. П. Казьміна, О. С. Вашуленко, В. Ю. Грига, Н. С. Зінченко та інші) [8–12].

У монографії «Національна академія наук України: структура, динаміка та ефективність наукового потенціалу: статистичний та наукометричний аналіз» [13] статистичні та соціологічні методи наукознавства знайшли широке застосування під час аналізу широкого кола проблем розвитку наукової сфери України, у тому числі «молодої науки».

Методологія дослідження. Анкетування проходило у 2 етапи. На першому (тестовому) етапі було опитано 85 респондентів науково-дослідницьких інститутів Відділення інформатики НАН, а також інститутів, які науково-методично пов'язані з Відділенням, але підпорядковані Президії НАН України: ЦДПН ім. Г. М. Доброва, ІПММС та Інститут телекомунікацій та глобального інформаційного простору. Результати було обговорено, а до анкети додано питання про фінансові потреби молодих учених та їх сімей за місяць.

На другому етапі електронну адресу анкети було розіслано через РМУ наукових установ НАН України. Було отримано 343 відповіді. Таким чином, загалом опитано 428 молодих учених (без інженерів та здобувачів – 369; без інженерів, здобувачів, аспірантів та докторантів – 259)

з 14 відділень і 3 установ при Президії НАН України.

Респондентам було запропоновано 28 питань, на які потрібно було відповісти, обравши тільки одну відповідь з декількох запропонованих, обравши кілька відповідей зі списку або написавши відповідь у діалоговому вікні.

Для аналізу результатів було застосовано методологію соціологічних досліджень.

Станом на 31 грудня 2015 року НАН України мала 2681 молодих учених (без інженерів)¹, в аспірантурі навчалося 1855 (ймовірно, не всі з аспірантів молодше 35 років), а докторантів – 176 чоловік (ймовірно, не всі з них молодше 40 років)². Таким чином, у грудні 2015 року в НАН України чисельність молоді становила до 4712 чоловік (без урахування інженерів).

Опитування на другому етапі приблизно 8% молодих вчених (без урахування інженерів) НАН України задовольняє загальній вимозі соціологічних досліджень стосовно необхідності опитування не менше ніж 1% від соціальної групи. Також необхідно зазначити, що чисельність молоді в установах НАН України в останні роки постійно скорочується: станом на кінець 2013 року – 2984 молодих вчених, 2349 аспірантів обох форм навчання і 189 докторантів, а станом на кінець 2014 року – 2839 молодих учених, 2045 аспірантів та 178 докторантів [14; 15, с. 455].

Далі було використано вибіркового метод. Вибіркова сукупність повинна бути репрезентативною щодо відділень НАН України. При побудові вибіркової сукупності було застосовано стратифікаційний принцип. Стратами виступили відділення НАН України. Генеральна сукупність дорівнює 4712 чоловік. У межах страт обсяг вибірки було поділено пропорційно. Обсяг ефективної вибірки склав 355 осіб, що забезпечує помилку репрезентативності на рівні 5% з довірою ймовірністю 95% [16].

¹ За даними Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України.

² За даними Відділу наукових і керівних кадрів НАН України.

Також авторам дослідження відома лише загальна кількість аспірантів та докторантів без розподілу за відділеннями. При обчисленні потрібної кількості заповнених анкет для кожного відділення автори враховували наявність аспірантів та докторантів за коефіцієнтом до відомої кількості наукових посад: $k = 4712/2681 \approx 1,76$.

Обчислення кількості респондентів, які необхідні для опитування у відділенні, здійснено за формулою [17]: $n_i = (N_i \cdot n \cdot k) / N$; де N_i – кількість одиниць у серії (чисельність молоді у відділенні), n – ефективна вибірка, N – генеральна сукупність.

Окремою стратою є три наукові установи при Президії НАН України. Чисельність наукової молоді разом із аспірантами та докторантами становить 65 чоловік, а відтак необхідна кількість анкет дорівнює 5.

У табл. 1 представлено статистичний опис розподілу молодих учених за відділеннями НАН України. В результаті округлення обсяг вибіркової сукупності дослідження складає 356 респондентів.

Серед респондентів значну кількість становили молоді вчені з Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства (15,9%), Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології (15%), Відділення фізики і астрономії (14,7%), Відділення інформатики (13,1%), Відділення загальної біології (9,1%) та Відділення хімії (8,6%). З іншого боку, з 6 відділень було отримано недостатньо відповідей, щоб вважати їх опитаними: Відділення математики, Відділення фізико-технічних проблем енергетики, Відділення ядерної фізики та енергетики, Відділення економіки, Відділення літератури, мови і мистецтвознавства та Відділення літератури, мови і мистецтвознавства.

Опитана аудиторія була практично однорідною в гендерному плані (242 чоловіків, 186 жінок) та охоплювала посади: аспірантів – 23,1%, інженерно-технічних працівників – 10,7%, молодших наукових співробітників – 33,6%, наукових співробітників – 15,4%, старших наукових

співробітників – 8,4%, завідувачів відділами (лабораторіями) і вчених секретарів – 3,3%, а також невелику кількість докторантів (2,6%), здобувачів (1,6%) і техніків (1,4%). З-серед опитаних 13 респондентів (3,03%) вказали, що займають керівні посади завідувачів відділами (лабораторіями) і вчених секретарів. В опитуванні взяли участь три «молодих» доктори наук (станом на грудень 2015 року в НАН України працювали лише 5 докторів наук віком до 35 років³), ступінь кандидата наук мали 36% респондентів, 7% опитаних мали вчене звання (табл. 2).

Оскільки опитування проходило через трирівневу систему РМУ (рівні: академічний, відділення, інститут), практично половина респондентів (44,4%) вказала досвід у роботі РМУ, і лише у 15,7% не було ніякого досвіду громадської роботи. Тобто опитування проходило серед досить активної частини академічної молоді.

На підставі теорії про фазовий характер діяльності вченого з отриманої анкетної інформації авторами було виділено такі вибірки-групи респондентів:

1. Усі респонденти – молоді вчені (428 осіб);

2. Аспіранти (99 осіб) – ця група респондентів тільки розпочала наукову діяльність в НАН України, відповідає першій фазі, її показники найбільше цікавлять дослідників та керівників наукових установ.

3. Молоді інженери та техніки (52 особи) – цю групу респондентів складають працівники на посадах техніків, спеціалістів та від інженера до провідного інженера. Тільки посади головного та провідного інженерів вважаються науковими згідно зі ст. 221 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який діяв до 16 січня 2016 року [18]. Проте організатори дослідження вважали за доцільне включити в опитування інженерний персонал, тому що майбутні вчені часто починають працювати в наукових установах на інженерних посадах, водночас беручи участь у проектах і отримую-

³ За даними Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України.

Таблиця 1

Статистичний розподіл молодих учених за відділеннями НАН України

№	Відділення НАН України	Молодих учених у відділенні (без докторантів, асп., інж.)	Частка у кількості наукових посад, %	Потрібна кількість заповнених анкет	Опитано (разом із докт., асп. та інж.)	Частка від 428 респондентів, %
	1	2	3	4	5	6
1	Відділення математики (ВМ)	92	3,43	12	4	0,9
2	Відділення інформатики (ВІ)	149	5,56	19	56	13,1
3	Відділення механіки (Вмех)	78	2,91	10	14	3,3
4	Відділення фізики і астрономії (ВФА)	408	15,22	54	63	14,7
5	Відділення наук про Землю (ВНЗ)	92	3,43	12	16	3,7
6	Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства (ВФТПМ)	361	13,47	47	68	15,9
7	Відділення фізико-технічних проблем енергетики (ВФТПЕ)	144	5,37	19	7	1,6
8	Відділення ядерної фізики та енергетики (ВЯФЕ)	249	9,29	33	2	0,5
9	Відділення хімії (ВХ)	251	9,36	33	37	8,6
10	Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології (ВБФМБ)	228	8,5	30	64	15
11	Відділення загальної біології (ВЗБ)	170	6,34	22	39	9,1
12	Відділення економіки (ВЕ)	138	5,15	18	9	2,1
13	Відділення історії, філософії та права (ВІФП)	237	8,84	31	10	2,3
14	Відділення літератури, мови і мистецтвознавства (ВЛММ)	84	3,13	11	1	0,2
15	Установи при Президії	65*	—	5	38	8,9
16	Усього	2681	100	356	428	100

Джерело: складено за даними Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України

*не входить до загальної суми посад молодих учених відділень

чи знання та навички від старших колег. Крім того, за даними Комісії по роботі з науковою молоддю, на кінець 2015 року в НАН України працювали 48 молодих інженерів зі ступенями кандидата наук.

4. Молоді вчені вікової групи 30–35 років (180 осіб) – група респондентів, які відповідають другій фазі наукової діяльності вченого. Важливо зазначити, що за висновком О. С. Поповича у структурі наукової системи України найбільше зменшення кадрів спостерігається у віковій групі 40–49 років, тобто молоді вчені віком до 35 років, які захищають (або не захищають) дисертації і у більшості ма-

ють значний досвід наукової роботи, але залишають наукові установи, шукаючи більш достойну оплату праці [19, с. 7].

5. Молоді вчені, які обіймають посади м. н. с. та н. с. (210 осіб) – група респондентів, яка відображає більшість молодих учених в НАН України (за даними на 31.12.2015, на посадах м. н. с. та н. с. працюють 85,9% молодих учених).

6. Молоді вчені, які обіймають керівні посади, посади с. н. с. та навчаються у докторантурі (60 осіб), тобто досягли наукових та кар'єрних успіхів у НАН України.

7. Молоді вчені-жінки (186 осіб) та молоді вчені-чоловіки (242 осіб).

Таблиця 2

Статистичний розподіл молодих учених за посадами НАН України

Посади	аспірант	докторант	м. н. с.	н. с.	с. н. с.	керівні посади
Опитано	99	11	144	66	36	13
% від опитаних	23,1	2,6	33,6	15,4	8,4	3
В НАНУ	1855	176	1666	638	317	55
% від молоді в НАНУ	5,3	6,3	8,6	10,3	11,4	23,6

Джерело: складено за даними Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України

У статті наведено окремі порівняння загального обрахунку з показниками респондентів-аспірантів. Поглиблений аналіз груп буде наведено у наступних публікаціях.

Результати дослідження. Відповіді на питання стосовно наукової діяльності та її результатів показали певний спектр проблем при високому потенціалі молодих учених. Так, 47,2% респондентів мають досвід участі у конкурсах на отримання грантів. У 31,3% опитаних є авторські свідоцтва та патенти. Однак незважаючи на те, що в Україні традиційно високі показники патентування наукових розробок, дослідження показують, що патентна активність українських заявників має переважно внутрішній характер, а на міжнародному рівні українські патентовласники представлені слабо [20, с. 25]. Крім того, наявність патенту в більшості випадків не означає впровадження наукової розробки у виробництво.

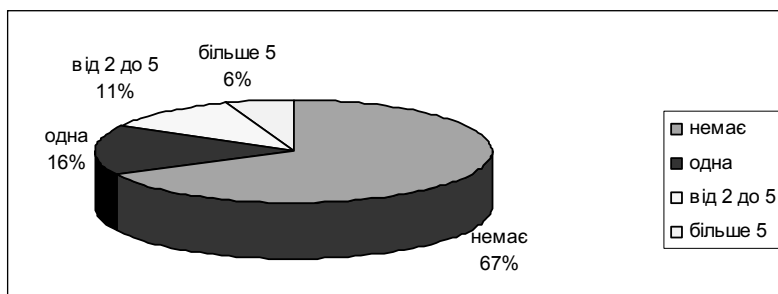
Гарні результати опитування показали стосовно публікаційної активності:

47,4% респондентів публікували статті в зарубіжних виданнях, які входять до світових наукометричних баз даних (наприклад, SCOPUS), а у 32,5% з них є авторство або співавторство в монографіях (рис. 1).

Дані щодо міжнародного співробітництва, яке значно залежить від фінансової підтримки держави, складно назвати задовільними. Хоча більшість опитаних (68,2%) вказала на володіння англійською мовою, а 39,1% респондентів знають ще принаймні одну іноземну мову, крім англійської та російської, та у 17,5% є друга вища освіта, тільки 17,5% респондентів мали наукові проекти з іноземними колегами, спільні публікації – лише у 9,1%, і тільки 31,3% знайомі з публікаціями іноземних колег. Що стосується міжнародної мобільності, то про довгострокову мобільність, тобто роботу за контрактом і стажування за кордоном, повідомили лише 10% та 16,1% респондентів, а основна частка відряджень припадала на конференції (39,7%), тобто на

короточасні поїздки. Однак 51,2% респондентів ніколи не мали наукових відряджень за кордон. Хоча у світі зростає академічна мобільність і для студентів вищих навчальних закладів (не кажучи

уже про викладачів і вчених) стає нормою слухати курси дисциплін в університетах різних країн, показник мобільності молодих вчених з України залишається дуже низьким.

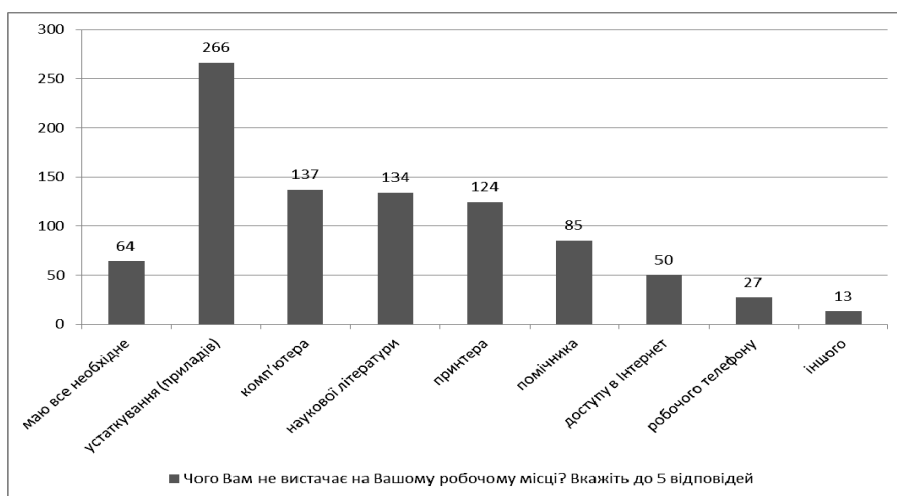

Рис. 1. Авторство або співавторство респондентів у монографіях

Джерело: складено за даними опитування

Відповіді вказували на недостатнє матеріально-технічне забезпечення наукової діяльності молодих учених. Практично третина (34,8%) молодих учених НАН України (Відділення інформатики – 51,7%) вказала власне помешкання як один з варіантів робочого місця. І тільки 15% вказали, що мають все необхідне

на робочому місці, а у Відділенні інформатики цей показник становить 23,5%. На рис. 2 показано розподіл варіантів відповідей щодо забезпеченості робочого місця, з якого видно, що найгострішими проблемами для респондентів є нестача устаткування та приладів, нестача офісної техніки та наукової літератури.

Рис. 2. Відповіді респондентів на питання «Чого Вам не вистачає на Вашому робочому місці? Вкажіть до 5 відповідей»

Джерело: побудовано авторами за даними опитування

Опитування показало низький рівень соціально-економічного забезпечення молодих учених НАН України (табл. 3). Так, практично половина (46,4% в цілому та 59% у Відділенні інформатики) опитаних визнала, що підробляє, причому 7% – сумісниками в інших НДІ, 15,7% – викладачами у вищих навчальних закладах, значна частина працює в бізнесі (11%), дистанційно через Інтернет (11,2%).

При цьому 9,6% респондентів вказували декілька джерел підробітку. Дослідження, проведене в 1990-х роках (опитано 78 аспірантів трьох інститутів) показало, що 61,6% аспірантів займаються додатковим підробітком, а опитування 2015 року (опитано 99 аспірантів НАН України) показало, що з-серед аспірантів працюють додатково 53,5%, тобто на 8,1% менше [6, с. 34].

Таблиця 3

Показники, що характеризують стан фінансового забезпечення молодих вчених НАН України

№	Показники, отримані при анкетуванні	грн/місяць
1	Узагальнена особиста фінансова потреба молодого вченого НАН України	6004,42
2	Узагальнена фінансова потреба сім'ї молодих учених НАН України	11714,89
	<i>Дані офіційної статистики</i>	
3	Середньомісячна заробітна плата одного українського працівника за січень-вересень 2015 р.	4012
4	Сукупні витрати в середньому у розрахунку на одне домогосподарство у 2014 р.	4048,9
	Показники з нормативних документів НАН України з 01.09.2015 р.	
5	Посадовий оклад (тарифна ставка) інженера (без категорії)	1657–1871
7	Посадовий оклад (тарифна ставка) молодшого наукового співробітника з 01.09.2015 р.	3019–3196
8	Посадовий оклад (тарифна ставка) наукового співробітника з 01.09.2015 р.	3397–3679
9	Посадовий оклад (тарифна ставка) старшого наукового співробітника з 01.09.2015 р.	3391–4128
10	Розміри академічних стипендій для аспірантів з 01.09.2015 р.	1567–2611
11	Розміри академічних стипендій для докторантів з 01.09.2015 р.	2077–3461
	Показники з нормативних документів НАН України з 01.12.2015 р.	
12	Посадовий оклад (тарифна ставка) інженера (без категорії)	1822–2058
13	Посадовий оклад (тарифна ставка) молодшого наукового співробітника	3320–3515
14	Посадовий оклад (тарифна ставка) наукового співробітника	3736–4048
15	Посадовий оклад (тарифна ставка) старшого наукового співробітника	4389–4540
16	Розміри академічних стипендій для аспірантів	1723–2872
17	Розміри академічних стипендій для докторантів	2284–3806

Джерело: [21–28]

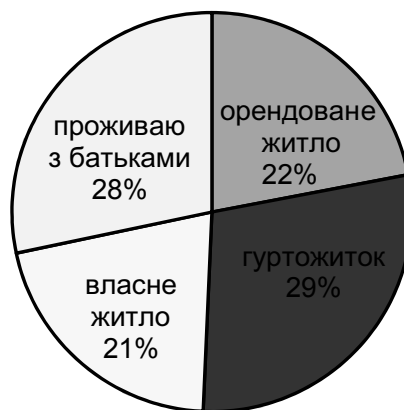
За даними другого етапу узагальнена особиста фінансова потреба «молодого вченого НАН України» в середньому на місяць склала 6004,42 грн (станом на травень–серпень 2015 року), а фінансову потребу сім'ї на місяць респонденти визначили в середньому як 11714,89 грн. Для порівняння наведемо в табл. 3 інформацію із даних офіційної статистики України [21; 22] та чотирьох розпоряджень Президії НАН України про підвищення академічних стипендій та посадових окладів наукових працівників науково-дослідницьких установ і організацій та інших наукових установ НАН України, які були прийняті на виконання Постанов Кабінету Міністрів України «Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» [23–28]. Посадові оклади та стипендії наукової молоді було підвищено з 1 вересня та з 1 грудня 2015 року.

Зазначимо, що наведено дані саме тарифних ставок, тобто без вирахування із заробітної плати 3,6% єдиного соціального внеску (ЄСВ) (з січня 2016 року ЄСВ із заробітної плати скасовано, діє лише відрахування 22% з фонду заробітної плати), 15% податку на доходи фізичних осіб (ставку було підвищено до 18% з січня 2016 року) та військового збору 1,5% з усієї суми заробітної плати та з інших доходів, а також без урахування переходу на скорочений тиждень, на який перейшла певна кількість наукових установ НАН України [26; 27, ст. 161; 28; 29; 27, ст. 161 підрозділу 10 Перехідних положень].

Як бачимо з табл. 3, узагальнена особиста фінансова потреба молодого вченого НАН України, яка було отримана при анкетуванні, значно перевищує оклади за посадами, які обіймає більшість респондентів опитування, та розміри академічних стипендій в НАН України, незважаючи на два підвищення заробітної плати в Україні [23; 24].

В Україні гостро стоїть питання придбання власного житла, і тому стан житлового забезпечення наукової молоді НАН України дуже цікавив організаторів

опитування, проте вони вирішили обмежитися одним питанням – про тип житла. Згідно з даними від респондентів, знімають житло 22%, в гуртожитку живуть 28,7%, власним житлом забезпечені 21%, значна частина проживає з батьками (28,3%); у аспірантів ці показники, відповідно, складають 24,2%; 37,3%; 14,1%; 24,2%. Таким чином, у 79% молодих вчених житлове питання не вирішене. Дані щодо житлового забезпечення респондентів наведено на рис. 3.

Рис. 3. Відповіді респондентів на питання «Вкажіть Ваше місце проживання»

Джерело: побудовано авторами за даними опитування

Опитування також підтвердило тенденцію до підвищення шлюбного та дитородного віку в Україні й серед працівників НАН України [33; 34]. 28% респондентів вказали, що живуть у шлюбі. Багатодітні сім'ї (основа відтворення населення в країні) були лише у чотирьох респондентів (0,9%), дві дитини у – 4,7%, одна дитина – у 15,9%. Україна останнім часом має від'ємний природний приріст населення: його скорочення за 2013 рік складало 158,7 тисяч чоловік [35, с. 316].

Достатньо гострий контраст дає порівняння відповідей респондентів щодо їх задоволення роботою та планів стосовно їх майбутньої роботи в НАН України. Так, якщо 91,4% респондентів відчують задоволення від наукової роботи, то пов'язують своє майбутнє з

НАН України, провідною науковою організацією країни, тільки 55,1% (рис. 4). З-серед респондентів вікової групи 30–35 років 92,2% відчувають задоволення від наукової роботи і 60,5% бажають працювати в НАН України, що більше, ніж у загальній групі. Проте зазначимо, що більшість респондентів цієї вікової групи вказували місце роботи в НАН України одночасно з іншими варіантами працевлаштування (наприклад «НАН України, за кордоном, бізнес») і тільки 17,8% за-

значили без вагань лише НАН України. Це відповідає висновку О. С. Поповича та О. П. Костриці про різке скорочення вікової групи 40–49 років у науковій системі України [19, с. 7]. Також важливо відзначити, що частки респондентів, які планують працювати в НАН України та виїхати за кордон, є майже однаковими, що вказує як на схильність молоді до мобільності, так і на глибоку соціально-економічну кризу в суспільстві.

**Рис. 4. Відповіді респондентів на питання
«Де Ви бажаєте працювати у майбутньому?»
(обрати з переліку кілька відповідей)**

Джерело: побудовано авторами за даними опитування

Незначною виявилась обізнаність наукової молоді із законодавством про наукову і науково-технічну діяльність (49,5%). Навіть з-серед тих респондентів, хто позитивно відповів на питання анкети «Чи знайомі Ви із законодавством України про наукову та науково-технічну діяльність? Вкажіть, які, на Вашу думку, необхідні зміни?», значна група (17,2%) кваліфікує звої знання як «поверхові» або «часткові».

Абсолютна більшість опитаних (84,1%) вважає необхідною реформу НАН України. У відповідях на анкету на-прями пропонувалися від дуже радикаль-

них (наприклад, розформування організації або запровадження вікового цензу для керівництва, що є також результатом впливу дискусій у пресі та Інтернеті) до помірних («Дайте нам просто працювати з нормальним фінансуванням!»).

Було отримано певну кількість конкретних пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства. Також організатори анкетування виділили 3% «радикальних» відповідей, які не спрямовані на формування конструктивних змін у законодавстві. Утім, на нашу думку, найбільш цікавими є пропозиції, на які ми дамо свій коментар.

1. Збільшити фінансування науки в Україні в цілому та НАН України зокрема.

Видатки Державного бюджету на НАН України було знижено на 12,18% (2054197,7 тис. грн у 2016 році, 2338991,7 тис. грн у 2015 році) [37; 38]. За розрахунками фахівців ЦДПН ім. Г. М. Доброва НАН України, щоб наука виконувала економічну функцію, її фінансування повинно складати не менше 1,7% ВВП, а інакше вона залишається витратною галуззю [39, с. 9]. Тому необхідно збільшити видатки на НАН України так, щоб вони не тільки покривали витрати на оплату праці науковців, а й дозволяли стабільно оновлювати наукове обладнання відповідно до світових стандартів.

2. Підвищити соціальний статус українського вченого, в тому числі із залученням до діалогу широких верств громадськості.

У ринковій економіці соціальний статус людини визначається здебільшого її доходами та в меншій мірі її соціальним забезпеченням, тому підвищення соціального статусу науковця без покращення його матеріального становища навряд чи відбудеться, і, до того ж, ґрунтовний та аргументований діалог науковців із громадськістю через ЗМІ щодо ролі науки також потребуватиме витрат.

3. Створити програму пільгового кредитування на отримання житла молодими ученими.

Якісне житло є одним з найважливіших компонентів соціального забезпечення, оскільки воно впливає на приріст населення та продуктивність праці, проте ціни на житло в Україні зараз дуже високі.

4. Розширити систему національних грантів, стипендій, премій для молодих учених.

Це позитивно вплине на професійну реалізацію молоді в науковій системі України, проте також потрібно підвищувати базове фінансування, тобто кошти на утримання та матеріально-технічне оснащення наукових установ. У західних країнах існує давня традиція меценатства в науці, яскравим прикладом якої є Нобелівська премія – заповіт винахідника і

приватного промисловця Альфреда Нобеля, проте в Україні нічого подібного немає. Наприклад, премії імені видатних українських вчених видаються з державного бюджету.

5. Покращити зв'язки науки, освіти, бізнесу і промисловості, що зменшить перепони для комерціалізації прикладних досліджень.

У 2015 році обсяг промислового виробництва в Україні зменшився порівняно з 2014 роком на 13,4% [40, с. 8], що знижує попит на наукові розробки та можливості працевлаштування молодих спеціалістів у промисловості. Скорочення фінансування НАН України спричинило кадрові скорочення та структурні зміни. При подібному скороченні з дефіцитом фінансування складно проводити якісні реформи – наукові та освітні установи орієнтуються на самозбереження, а не на інтенсивний розвиток. З іншого боку, нова редакція Статуту НАН України, затверджена на Загальних зборах НАН України 14.04.2016 року відповідно до змін у законодавстві (у тому числі нового Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність»), дозволяє НАН України створювати вищі навчальні заклади та промислові підприємства [41].

6. Запровадити оцінювання результативності наукової діяльності іноземними вченими та експертами. Створити реальну систему наукового ліфту на підставі об'єктивних показників, зокрема індексу Хірша.

В НАН України розроблено методіку оцінювання установ на основі досвіду деяких європейських країн. В методіці закладено принцип пріоритетності якісного експертного оцінювання установи порівняно з кількісними (наукометричними) показниками [42, с. 3]. Зауважимо, що у розвинених європейських країнах наукові установи мають стабільне і, головне, достатнє фінансування. В Україні хронічне недофінансування науки ускладнює процес об'єктивного оцінювання наукових результатів діяльності установи за будь-якою методикою. Крім того, наукометричні методики найкраще працюють у невеликих за штатною чи-

сельністю наукових установ, які займаються теоретичними дослідженнями, що відображені у публікаціях.

Значення індексу Хірша залежить від галузі науки. Взахідних країнах зростає критичне ставлення до цього показника [43]. Досвід впровадження наукометричних систем оцінювання в установах історико-філологічного профілю в країнах Західної Європи і Америки (Великобританія, Франція, Фінляндія, Канада та ін.) виявився невдалим; і зараз є тенденція до відмови від використання індексу цитування (а також індексу Хірша, імпаکت-фактора журналу) для моніторингу стану гуманітарних дисциплін [44].

7. Підвищити прозорість та відкритість фінансування наукової діяльності.

Перші кроки к цьому напрямі вже здійснюються. Прийнято Розпорядження Президії НАН від 14.03.2016 р. № 143 «Про оприлюднення використання публічних коштів», яке зобов'язує установи НАН України оприлюднювати інформацію про використання коштів на веб-порталі e-data.gov.ua.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі отриманих даних можна зробити висновок про незадовільність соціально-економічного становища молодих учених НАН України: загальна фінансова потреба молодого вченого НАН України значно перевищує ставки заробітної плати, у більшості молодих вчених не вирішене житлове питання. Умови праці у молодих вчених також незадовільні, оскільки більшість з них, згідно з повідомленнями, не має нормально обладнаного робочого місця. Незадовільним є і стан міжнародного співробітництва молодих вчених НАН України зважаючи на відсутність їх реальної співпраці з іноземними колегами (участі у спільних проектах та спільних публікаціях). Утім низьке соціально-економічне забезпечення молодих вчених НАН України

практично не впливає на їх прагнення займатися наукою, хоча знижує результативність їх праці, змушує їх міняти місце роботи у зрілому віці, а також сприяє радикалізації їх поглядів на реформу наукової системи в країні загалом та в НАН України зокрема незважаючи на їх недостатню обізнаність із законодавством у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

Матеріали проведеного соціологічного дослідження будуть використані при підготовці Національної доповіді про стан науки та перспективи науково-технологічного розвитку України за 2015 рік.

Організатори проекту планують проводити електронні опитування стосовно соціально-економічного стану молодих вчених щорічно, оскільки це не потребує великих витрат та зусиль і водночас забезпечує великий масив цінних емпіричних даних для наукознавчого аналізу, а РМУ за допомогою анкетування отримують зворотний зв'язок із молодими вченими, яких вони представляють. Через декілька років анкетування можна буде робити висновки вже стосовно динаміки наукових та соціально-економічних показників молодих вчених.

Анкета опитування потребує вдосконалення. Незважаючи на ретельні й неодноразові її обговорення в декількох РМУ деякі запитання виявилися не настільки ефективними як очікувалося. Крім того, хоча загальна кількість отриманих відповідей дозволяє вважати опитування репрезентативним, наукова молодь із 6 відділень НАН України практично не відповіла на анкету, що знизило об'єктивність (аналітичну цінність) отриманих даних.

У 2016 р. планується удосконалити анкету та значно розширити коло опитуваних, долучивши до опитування не тільки наукову молодь НАН України, а й молодих співробітників провідних вищих навчальних закладів міста Києва.

1. *Населення України. Трудова еміграція в Україні / Відп. ред. Е. М. Лібанова. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.*
2. *Чорна В. О. Трудова міграція молоді як фактор руйнування трудового потенціалу України / В. О. Чорна // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу*

- «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Соціологія. – 2014. – Т. 234, Вип. 222. – С. 109–112.
3. *Бараник З. П.* Інтелектуальна міграція як об'єкт статистичного дослідження / З. П. Бараник, І. О. Романенко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – 2014. – № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3096>
  4. *Добров Г. М.* Наука о науке / Г. М. Добров. – изд. 2-е, испр. – К. : Наук. думка, 1989. – 304 с.
  5. *Добров Г. М.* Научно-технический потенциал: структура, динамика, эффективность / Г. М. Добров, В. Е. Тонкаль, А. А. Савельев и др. – К. : Наукова думка, 1987. – 347 с.
  6. *Савельев А. А.* Молодежь в науке. 1990-е годы : социологическое исследование / А. А. Савельев, Б. А. Малицкий, В. И. Оноприенко. – Киев : Центр исследований научно-технического потенциала и истории науки имени Г. М. Доброва НАН Украины, 2000. – 48 с.
  7. *Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір* / О. С. Онищенко, Б. А. Малицький, В. І. Попик та ін. – НАН України; Центр досліджень наук.-тех. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 704 с.
  8. *Лобанова Л. С.* Системы подготовки научных кадров в европейских странах и Украине: сравнительный анализ в контексте формирования Единого европейского образовательного и научного пространства / Л. С. Лобанова. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 100 с.
  9. *Попович О. С.* Структурні зміни кадрової складової наукового потенціалу України (1995–2009) / О. С. Попович // Наука та наукознавство. – 2011. – № 1. – С. 26–33.
  10. *Грига В. Ю.* Оцінка стану наукових кадрів України: віковий аспект / В. Ю. Грига, О. С. Вашуленко // Наука та наукознавство. – 2013. – № 1. – С. 38–46.
  11. *Вашуленко О. С.* Молоді науковці НАН України: стан та перспективи / О. С. Вашуленко // Наука та наукознавство. – 2014. – № 2. – С. 34–41.
  12. *Кавуненко Л. Ф.* Международное научно-технологическое сотрудничество Украина – ЕС: результаты социологического исследования / Л. Ф. Кавуненко, Т. В. Гончарова, Н. С. Зинченко // Наука та наукознавство. – 2014. – № 3. – С. 65–73.
  13. *Національна академія наук України: структура, динаміка та ефективність наукового потенціалу: статистичний та наукометричний аналіз* / Б. А. Малицький, О. О. Грачов, В. А. Корнілов та ін. – К. : Фенікс, 2014. – 142 с.
  14. *Як вирішується проблема поповнення Академії науковою молоддю? Чи мають перспективи молоді талановиті науковці, які працюють в установах НАН України?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/11_porovnennya_naukovoyu_moloddu.pdf
  15. *Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2014 році / НАН України.* – К. : Академперіодика, 2015. – 536 с.
  16. *Калькуляція вибірки / Центр соціальних технологій «Соціополіс»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sociopolis.ua/uk/servisy/kalkulyator-vybiryku/>
  17. *Методологічні основи формування вибіркової сукупностей для проведення органами державної статистики України базових державних вибірових обстежень населення (домогосподарств) : Наказ Держкомстату від 02.08.2005 р. № 223* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2005/223/metod.htm
  18. *Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 № 1977-ХІІ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
  16. *Попович О. С.* Вікова структура наукових кадрів як фактор життєздатності наукової системи України / О. С. Попович, О. П. Костриця // Наука та інновації. – 2016. – № 2. – С. 5–11.
  17. *Чехун В. О.* Винахідницька активність резидентів України у дзеркалі патентної статистики / В. О. Чехун // Проблеми науки. – 2011. – № 12. – С. 19–25.

18. *Основні показники соціально-економічного розвитку України* [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/mp/or_u/or0915_u.htm
19. *Структура сукупних витрат* [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/strukt2010_u.htm
20. *Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери* : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 731 [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248498540>
21. *Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери* : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1013 [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248703836>
22. *Розпорядження* Президії Академії наук України «Про стипендіальне забезпечення аспірантів і докторантів НАН України» від 23.09.2015 р. № 587 [Електронний ресурс] / Профспілка працівників Національної академії наук України. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/tradeunion/news/Documents/587.pdf>
23. *Розпорядження* Президії Академії наук України «Про внесення змін до розпорядження Президії НАН України від 25 квітня 2005 р. № 263» від 23.09.2015 р. № 585 [Електронний ресурс] / Профспілка працівників Національної академії наук України. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/tradeunion/news/Documents/rozporядження_№585_від_23.09.15.pdf
24. *Розпорядження* Президії Академії наук України «Про внесення змін до розпорядження Президії НАН України від 25 квітня 2005 р. № 263» від 15.12.2015 р. № 756 [Електронний ресурс] / Профспілка працівників Національної академії наук України. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/tradeunion/news/Documents/Розпорядження_№_756_від_15.12.2015.pdf
25. *Розпорядження* Президії Академії наук України «Про стипендіальне забезпечення аспірантів і докторантів НАН України» від 23.09.2015 р. № 758 [Електронний ресурс] / Профспілка працівників Національної академії наук України. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/tradeunion/news/Documents/758.pdf>
26. *Закон* України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page>
27. *Кодекс* України «Податковий кодекс України» від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
28. *Закон* України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>
29. *Закон* України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення» від 24.12.2015 № 909-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>
30. *Таблиця*: 0312. Розподіл одружених за віком та дошлюбним станом подружжя (0,1) [Електронний ресурс] / Банк даних Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://database.ukrcensus.gov.ua/Mult/Dialog>
31. *Коваль* Любомира. Шлюбний вік «подорослішав» на рік. Науковці висловилися з приводу законопроекту, за яким планується підвищити мінімальний шлюбний вік в Україні [Електронний ресурс] / Любомира Коваль. – Урядовий кур'єр – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/shlyubnij-vik-podoroslishav-na-rik/>
32. *Пальян*. З. О. Сучасний режим народжуваності в Україні: статистичне оцінювання стану та перспектив [Електронний ресурс] / З. О. Пальян. – Сайт економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: <http://www.econom>

- univ.kiev.ua/articles/StatDemo/paljan/Modern_fertility_regime_in_Ukraine.pdf
36. *Статистичний* щорічник України за 2013 р. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/10/sz_2013_uk.zip
  37. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 25.12.2015 № 928-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>
  38. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 № 80-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
  39. *Рациональное* финансирование науки как предпосылка перестройки знаниевого общества в Украине / Малицкий Б. А., Попович А. С., Соловйов В. П. и др. – К. : «Феникс», 2004. – 32 с.
  40. *Національний* банк України. Макроекономічний та монетарний огляд. Січень 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=26799942>
  41. *Проект* нової редакції Статуту НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/130410statutNASU.pdf>
  42. *Методика* оцінювання ефективності діяльності наукових установ Національної академії наук України/ сайт НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/metodyka_text.pdf
  43. *Ball Philip*. The H-Index, or the Academic Equivalent of the Stag's Antlers [Electronic resource] / Philip Ball. – The Guardian. – Access Mode:<http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/jan/06/bad-science-h-index>
  44. *Гуманітарні* інститути РАН відмовляються від наукометричних критеріїв оцінки їхньої діяльності [Електронний ресурс] / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – Режим доступу: <http://archeos.org.ua/?p=1476>

Одержано 28.01.2016

С. А. Жабин, Е. П. Казьмина, А. С. Вашуленко, А. С. Соснов

Анализ данных социологического исследования молодых ученых НАН Украины в 2015 году

Статья содержит анализ электронного социологического исследования молодых ученых НАН Украины, проведенного в 2015 году. Приведены подробные данные о характеристиках обследуемой выборки: распределение респондентов по отделениям НАН Украины и по должностям. Анализ охватывает данные от респондентов, касающиеся патентования, публикационной активности, участия в международном научном сотрудничестве, академической мобильности, материально-технического обеспечения рабочих мест, удовлетворенности заработной платой, планах относительно будущей научной карьеры и, в частности, работы в НАН Украины. Анализ свидетельствует о неудовлетворительном социально-экономическом состоянии молодых ученых НАН Украины и низком уровне их международного сотрудничества. Это, однако, не влияет на их стремление заниматься наукой, но снижает их продуктивность, вынуждает их в зрелом возрасте менять работу, а также радикализирует их отношение к реформам как научной системы в целом, так и НАН Украины, несмотря на их недостаточное знание законов о научно-технологической сфере.

Ключевые слова: *молодые ученые, Национальная академия наук Украины, советы молодых ученых, опрос, респондент.*